

**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Merkez Bankası,**

**Ekonomik Yönelim ve Beklenti Anketi
Nisan - Haziran 2009 Dönemi
Sonuçları,**

Ekonomik Yönelim ve Beklenti Anketi

Giriş

KKTC Merkez Bankası'nın üç aylık piyasa yönelim ve beklenti anketinin 2009'un ilk üç ayı olan Ocak-Mart dönemi yönelim ve Nisan-Haziran beklenti sonuçları, toplam 115 firma ile yüz yüze ve telefon anketi yoluyla sorgulanması, sonucu elde edilmiştir.

Amaç

Çalışmanın amacı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde bugüne kadar düzenli olarak yapılmamış olan ve çeyrek dönemler itibarıyla piyasalarda yaşanan gelişmelerin ve beklentilerin ölçülmesi üzerine dayanmaktadır. Çalışma bir önceki üç aylık döneme ait gerçekleştiren ölçülmesi yanında, içinde bulunulan üç aylık dönem sonuna ait beklentilerin ölçülmesini de içermektedir. Bu yönüyle çalışma hem geçmiş dönem sonuçları, hem de gelecek döneme ait beklentileri bir arada toplayarak ekonominin genel seyri hakkında bir yapıyı ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kuşkusuz bu yönde elde edilecek her türlü sonuç ve verilerinde oluşturulacak politika ve kararlara da yol gösterici olabilecektir.

Yöntem

Çalışma üç aylık dönemleri kapsayacak şekilde yılda dört kez tekrarlanmaktadır. Her dönem için geçmiş üç aylık dönemdeki gerçekleştirenlerle içinde bulunulan üç aylık döneme ait beklentiler sorulmaktadır. Geçtiğimiz ay içerisinde yapılan anketlerde işletmelere Ocak-Mart 2009 dönemindeki gerçekleştirenlerle Nisan-Haziran dönemine ait beklentileri sorulmuştur. Çalışmada işletmelerin **üretim, finansman ve istihdam** alanındaki yönelimlerini belirlemeye yönelik ve bir önceki döneme ait gerçekleştiren sonuçlarına yönelik soruların cevap seçenekleri **özald, - de i medi ó artt,ö** şeklinde ayrı ayrı olarak puanlanmaktadır. Her soru ayrı ayrı puanlanırken daha sonra aynı konu başlıklarındaki soruların toplamından o bölüme ait genel bir puan elde edilmektedir. Olumlu gelişmeler ve beklentiler 3 puanla, değişen durumlar 2 ve olumsuz gelişmeler ve beklentiler ise 1 puanla değerlendirilmiştir. Bu nedenle her soru ve gruba ait puanlar 1 ile 3 arasında değişmektedir. Bu nedenle 3 üzerinden 1 ve 1'e yakın değerler olumsuz gerçekleştiren ve beklentileri, 3 ve 3'e yakın değerler olumlu gerçekleştiren ve gelişmeleri ifade etmektedir. 2 civarındaki puanlar ise genelde değişen ve daha duran bir durumu ifade etmektedir. Ancak anket her üç aylık dönemde sürekli olarak yapıldığından dolayı, oluşturulan seri ile genel eğilimlerin ne yönde değiştiğini veya değişiminin beklentisini de takip etmek mümkün olabilecektir.

Bu üç temel alan dışında genel makroekonomik beklentileri ölçebilmek adına işletme sahiplerine yıllık son döviz kuru beklentileri ile yıllık enflasyon beklentileri de sorulmaktadır. Anketler, önceden belirlenen işletmelerin üst düzey sorumlu kişileriyle yüz yüze görüşme veya telefon anketi yöntemiyle yapılmıştır. Ankete seçilen işletmeler

---

¹ Ankete dahil edilen firmalar çalışmanın sayısal ve sektörel faaliyet alanları dikkate alınarak rassal olarak seçilmiştir. Toplam 176 firma belirlenmiş olmakla birlikte, 115 firma anketleri yanıtlamıştır. Elde edilen tüm sonuçlara gerekli istatistiksel anlamlılık testleri uygulanarak tablolara tabii olarak, belirlenmiş sonuçlar sadece ankete katılan firma yöneticileri ve temsilcilerinin görüşlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle sektörel veya genel resmi istatistik içeriği taşımamaktadır.

tamamen rassal yöntem ile ve sektörel olarak mili gelir olu umundaki sektör paylar,na göre belirlenmiştir. Seçilen işletmeler çal, an say,lar,na göre de s,n,fland,r,lm, t,r. 50 üzeri istihdam sağlayan işletmeler büyük, 5 ile 50 aras, olanlar da küçük ölçekli olarak s,n,fland,r,lm, t,r.

Sonuçlar

Elde edilen verilerin kullan,ılmasıyla çeşitli endeksler oluşturulmuştur. Söz konusu endekslerin yıl içinde takip edilerek ilgili alandaki seyrin ne yönde olduğunu daha net görülebilecektir. Ekonomide hangi alanlarda genişleme veya daralma olduğunu da ilk elden ölçülebilmeye olacaktır. Bu dönemdeki çal, ma, ilk uygulama olması, nedeniyle sonuçlar bazı dönemleri oluşturmaktadır.

Ekonomik Yönelim ve Beklenti Anket uygulaması, Ocak-Mart 2009 gerçeğiyle **Genel Endeks değeri 1.79** ve **Nisan 6 Haziran 2009** dönemine ait beklenti endeksi ise **2.10** olmuştur. Bu değerler bir önceki dönemde sırasıyla **1.50** ve **1.84** olarak ölçülmüştür.

Değeri Ken Adı,	Genel Puan	Alt Değeri Ken	Alt Puan
UR_GEC Üretim (Geçmiş)	1.85	Son üç aydaki sat, miktar,n,z nas,ı değeri ti?	1.68
		Son üç aydaki yurt dışı, sipari miktar,n,z nas,ı değeri ti?	2.54
UR_GEL Üretim (Gelecek)	2.25	Gelecek üç aylık dönemde işletmenizin üretim miktarlar, ile ilgili beklentiniz nedir?	2.30
		Gelecek üç aylık dönemde işletmenizin sat, miktarlar, ile ilgili beklentiniz nedir?	2.32
		Gelecek üç aylık dönemde yurt dışı, sipari beklentiniz nedir?	2.00
FIN_GEC Finansman (Geçmiş)	1.56	Son üç aydaki ortalama sat, fiyatlar,n,z nas,ı değeri ti?	1.81
		Son üç aydaki taahhüt oran,n,z bir önceki döneme göre nas,ı değeri ti?	1.37
		Son üç ayda kar, lar, n,z kar, l,ks,z çek veya ödenmemiş senet miktar,n,z toplam sat, lar,n,z içerisindeki pay, nas,ı değeri ti?	1.57
		Son üç aydaki ücret dışı, girdi maliyetleriniz (elektrik, hammadde, faiz, kira vs.) nas,ı değeri ti?	1.43
		Son üç aydaki sat, lar,n,z,n ödenme vade süresi nas,ı değeri ti?	1.43
		Son üç ayda ödemelerinizin vadeleri nas,ı değeri ti?	1.73
FIN_GEL Finansman (Gelecek)	1.94	Gelecek üç aylık dönemde sat, fiyatlar, beklentiniz nedir?	2.07
		Gelecek üç aylık dönemde sat, lar,n,z,n ödenme vade süreleri ile ilgili beklentiniz ne yöndedir?	1.73
		Gelecek üç aylık dönemde ödeme vadelerinizle ilgili beklentiniz ne yöndedir?	1.92
IST_GEC İstihdam (Geçmiş)	1.96	Son üç ayda işletmenizdeki çal, an say,s, nas,ı değeri ti?	1.75
		Son üç ayda işletmenizdeki uygulanan çal, an ücretleri nas,ı değeri ti?	2.17
IST_GEL İstihdam (Gelecek)	2.12	Gelecek üç aylık dönemde işletmenizdeki çal, an say,s,yla ilgili beklentiniz ne yöndedir?	2.02
		Gelecek üç aylık dönemde işletmenizdeki çal, anlar,n ücretleri ile ilgili beklentiniz ne yöndedir?	2.22

1 (Azalmakta)

2 (Değeri mediy)

3 (Artmakta)

1. ÜRETİM

Bu bölümde işletmelere üretimleri ile ilgili sorular sorularak geçmiş dönem boyunca ve içinde bulunulan dönemle ilgili beklentiler sorgulanmış, t.r. Tüm sektörlerde sorulan bu soru grubunda ayrıca üretimi k,s,tlayan alt, faktörü de değerlendirilmeleri istenerek hangi faktörün hangi sektörde daha etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmış, t.r. Ayrıca yurtdışı, ihracat ve satış yapan sanayi ve inşaat sektörü temsilcilerine yurtdışı talep düzeyleri de sorulmaktadır.

1a. Üretim ve Satışlar: Ekonomik durumu en etkili olarak yansıtılan gösterge konumunda olan üretimle ilgili sorunun yer aldığı, bu bölümde işletmelerin üretim ve satış ile ilgili Ocak-Mart 2009 döneminde gerçekleşen performansları ile Nisan-Haziran 2009 dönemi beklentileri sorgulanmış, t.r. İşletmelerin bir önceki döneme ait üretim performansları ile ilgili soruya verilen cevapların puan değerleri **1.68** olmuştur. Bu rakam Ocak-Mart döneminde üretimin azalmakta olduğunu ancak bir önceki dönem olan Ekim-Aralık 2008 dönemine göre azalmadığını ifade etmektedir. Gelecek üç aylık sürede (Nisan-Haziran 2009) üretim beklentisi sorusuna verilen cevap ortalaması ise **2.32** gibi yüksek bir oran olarak gerçekleşmiştir. Bu durum işletmelerin üretimle ilgili olarak Nisan-Haziran döneminde artmış beklentisi içinde olduklarını ortaya koymaktadır.

1a. Üretim ve Satışlar	Ekim-Aralık 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Arttı	%16,2	%21,7	%48,7
Değişmedi	%18,2	%24,3	%34,5
Azaldı	%65,7	%54,0	%16,8
Skor (Endeks)	1.46 (100)	1.68 (115)	2.32 (157)

Bu bölümde sorulan sorulardan bir tanesi de üretimi k,s,tlayan faktörler olmuştur. İşletmelerden üretimlerini en çok k,s,tlayan alt, faktörü sıralamaları istenmiştir. Bu faktörler en etkili olandan en önemsiz olana doğru sıralandı, burada sonuçlar elde edilmiştir:

Üretimi K,s,tlayan Faktörler	Ekim-Aralık 2008	Ocak-Mart 2009
Talep yetersizliği	5,03	5,02
Maliyet artışı	4,75	4,42
Kamu Kaynaklı, Bürokratik sorunlar	3,91	3,84
Mali imkansızlıklar	3,71	3,59
İç gücü yetersizliği	2,59	2,50
Hammadde yetersizliği	2,38	1,37

Üretimi k,s,tlayan en önemli etken **talep yetersizliği** olurken, ardından **maliyet artışı**, ve sırasıyla **bürokratik sorunlar** ile **mali imkansızlıklar** geldiği görülmüştür. Üretimi k,s,tlamakta en az etkili olan faktörler ise iç gücü yetersizliği ile hammadde yetersizliği

olarak belirlenmiştir. Her faktörle ilgili ortalama değerlerinin bir önceki dönemde elde edilen sonuçlarla çok yakın olması, her faktörün aynı etkiyi göstermeye devam ettiğini ifade etmektedir.

1b. Yurtdışı Siparişler: Ankete katılan ihracatçı işletmelerin (bu işletmeler sanayi ve inşaat sektörlerinden seçilmiştir) önemli bir bölümü ise dış talepte ciddi bir azalma olduğunu yönünde görüş belirtirken bu alanla ilgili ortalama puan **1.29** olarak hesaplanmıştır. Ancak üretimde olduğu gibi bu alanda da önümüzdeki döneme yönelik daha olumlu bir beklentinin olduğu görülmektedir. Özellikle artan bekleyen bir kesimin olması, bu beklentinin sezonluk hareketlerle de bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir.

1b. Yurtdışı Siparişler	Ekim-Aralık 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Artan	0	%22	%34
Aynı kalacak	%29	%22	%32
Azalan	%71	%56	%34
Skor (Endeks)	1.29 (100)	1.65 (128)	2.00 (155)

1c. Kapasite Kullanımı ve Stok seviyesi: Üretimle ilgili olarak sorgulanan bir diğer alan da kapasite kullanım oranı ile stokların dönemsel değişimi olmuştur. Kapasite kullanımına yönelik olarak sanayi ve inşaat alanlarında faaliyet gösteren işletmelere önceden belirlenmiş kapasite kullanım aralıklarından uygun olanı seçmeleri istenmektedir. Verilen cevapların aritmetik ortalaması hesaplanarak kapasite kullanımındaki değişimler yaklaşık olarak hesaplanmaktadır. Örneğin bu rakam Ekim-Aralık 2008 dönemi için yaklaşık %42 olarak hesaplanırken Ocak-Mart 2009 döneminde %43 olarak hesaplanmıştır. Tam rakama ulaşmak yerine ankete katılan işletmelerin ilgili dönemde bir önceki döneme göre kapasite kullanımındaki değişimi takip etmek anlamlı olacaktır. Bu anlamda 2008'in son çeyreğinin ardından 2009'un ilk çeyreklik döneminde kapasite kullanımında ciddi bir değişim gözlenmediği yorumu yapılabilir.

Kullanılan Kapasite	Ekim-Aralık 2008	Ocak-Mart 2009
10-30	%39	%42
31-50	%24	%21
51-70	%24	%21
71-80	%6	%6
81-90	%6	%9
Ortalama	%42	%43

Üretim yapan işletmelere (sanayi ve inaat) mamül stoklarının mevsimsel durumu ile ilgili bir soru da sorularak stok seviyelerine yönelik olarak da bir değerlendirilme belirlenmeye çalışılmıştır. Mevcut mamül stoklarının mevsimsel durumu ile ilgili sorulan soruya verilen cevapların da değerlendirilmesinde aşağıda görüldüğü gibidir.

Mevcut Mamül Mal Stoklarının Seviyesi	Ekim ó Aralık 2008	Ocak ó Mart 2009
Normal üstü	%35	%41
Mevsim normalinde	%42	%47
Normal alt.	%23	%12

Bu sorudan elde edilen cevapların çok fazla genel konjonktürle tutarlı olmadığını, değerlendirilmektedir. Genel olarak durgunluk dönemlerinde stoktan satış yapmanın ayrılmaz bir parçası olduğu değerlendirildiği zaman işletmelerin bir çoğunun stoklarının normal üstü olduğunu beyan etmesi bu soru ile ilgili değerlendirilmenin bundan sonraki anketlerde daha yakından takip edilerek değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

2. F NANSMAN

Finansman alan,nda i letmelere sat, fiyatlar,, tahsilat oranlar,, kredi kullan,m, ve maliyetler ile ilgili sorular yöneltirmi tir. Her soru ile ilgili ayr, endeks de eri hesapland, , gibi baz, soru gruplar,na ait endeks de erleri yan,nda, alt detaylar,n da sorgulanmas, yoluyla daha detay geli meler de takip edilmeye çal, lmaktad,r. Kredi talebi ve kredi kullan,m alanlar, ile kredi vade süreleri ve limit art,rma talebi gibi sorulara da bu anket döneminde yer verilerek finansman alan,nda daha net bilgiye ula ,lmaya çal, lm, t,r.

Finansman genel endeks puan, geçti imiz üç ayl,k dönemde **1.40** gibi olumsuz bir seviyedeiken bu dönemde (Ocak-Mart 2009) bu rakam **1.56**ya yükselmi tir. Her ne kadar hala normalin alt,n, (2.00) gösteren bir rakam olsa da gelecek döneme ait beklentilerin **1.81**den **1.94**æ yükselmi olmas, giderek normale do ru beklentilerin geli me gösterdi ini ifade etmektedir.

2a Sat, Fiyatlar,: letmelerin ürün veya hizmet sat, fiyatlar,n,n bir önceki dönemde nas,l bir seyir izledi i sorusuna verilen cevaplardan, sat, fiyatlar,ndaki azalma e iliminin yava lad, ,n, ve hatta bir sonraki dönem olan Nisan-Haziran 2009 döneminde dü ü beklenmedi i ve bunun yan, s,ra çok az da olsa (**2.07**) artmas, beklendi i yönünde bir oran elde edilmi tir. bu e ilimin **azalarak** devam etmesi beklendi i tespit edilmi tir.

2a. Sat, Fiyatlar,	Ekim óAral,k 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan ó Haziran 2009
Artt,	%11	%17	%21
De i medi	%45	%47	%66
Azald,	%44	%36	%13
Skor (Endeks)	1.68 (100)	1.81 (108)	2.07 (123)

2b. Tahsilat Oranlar,: letmelerin tahsilat oranlar,ndaki de i imle ilgili sorulan soruya verilen cevaplardan tahsilatlardaki gerilemenin devam etmekte oldu u görülmektedir. Ekim-Aral,k 2008 döneminde i letmelerin tahsilatlar,n,n azald, , yönündeki gerilemenin Ocak-Mart 2009 döneminde de devam etti i görülmü tür. Ekim ó Aral,k 2008 döneminde **1.36** olan oran Ocak-Mart 2009 döneminde nerdeyse ayn, kalarak **1.37** olarak hesaplanm, t,r.

2b. Tahsilat Oranlar,	Ekim óAral,k 2008	Ocak-Mart 2009
Artt,	%7	%9
De i medi	%21	%20
Azald,	%72	%71
Skor (Endeks)	1.36 (100)	1.37 (101)

2c. Ödenme vade süreleri: İletmelerin finansmanlar, ile ilgili önemli alanlardan bir tanesi de vadelerle ilgilidir. Ankette i letmelere hem yapt,klar, sat, lara ait ödenebilme vade sürelerinin yönü, hem de kendi al,mlar,nda kar ,la t,klar, ödeme vadesi süreleri sorulmu tur. Verilen cevaplardan yapt,klar, sat, lar,n vadelerinin uzamakta oldu u, ancak i letmelerin al,mlar,na yönelik yapt,klar, ödemelerin de vade sürelerinin uzad, , görülmü tür. Bu tabloda puanlama yap,l,rken sat, vadelerindeki uzaman,n i letmeler için olumsuz bir durum oldu u de erlendirilmi , i letmelerin al,mlar, ile ilgili ödeme vade sürelerinin uzamas,n, ise kendi finansmanlar, aç,s,ndan olumlu bir durum olarak de erlendirilerek puanlama yap,lm, t,r.

2c. Sat, lar,n Ödenme Vade süresi	Ekim ó Aral,k 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Artt,	%77	%63	%38
De i medi	%20	%30	%52
Azald,	%3	%6	%10
Skor (Endeks)	1.25 (100)	1.43 (100)	1.73 (138)

2d. Kredi Talebi: İletmelerin finansmanlar,na yönelik sorulan sorulardan bir tanesi de kredi kullan,m,na yönelik olmu tur. Ankete kat,lan i letmeler aras,nda **yeni kredi kullan,m,n,n** geçti imiz döneme göre bir miktar azald, , görülmektedir. Gelecek dönemde yeni kredi kullanmay, dü ünen i letme oran, ise azalma e ilimi göstererek yüzde 29 oran,nda görülmektedir.

2d. Kredi Kullan,m,	Ekim ó Aral,k 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Yeni Kredi Kullanan	%51	%34	%29
Kullanmayan	%49	%76	%71

İletmelerin kredi kullan,m amaçlar,n,n daha çok i letme sermayesi ihtiyac,na yönelik oldu u, bunun d, ,nda yat,r,m ve ithalat amac,yla da kredi talep edildi i tespit edilmi tir. Kredi kullan,m alanlar,n,n da ,l,m, u ekilde gerçekte mi tir:

Kredi Kullan,m Amac,	Ekim ó Aral,k 2008	Ocak ó Mart 2009
İletme sermayesi	%36	%46
İthalat	%22	%19
Yat,r,m	%25	%30
Di er	%7	%5

2e. Kredi Vadeleri: Finansmanla ilgili olarak işletmelere kullanılan, kredi vadeleri ile ilgili soruların sonucunda aşağıdaki şekilde vadesiz limitli kredi türünün en yoğun talep edilen kredi türü olduğu görülmüştür. 1 yıldan az vadeli kredi kullanıldığını tespit edilmiştir.

Kredi Vadeleri	Ocak 6 Mart 2009
Vadesiz	%49
12 aydan kısa	%21
12 ay-24 ay arası	%12
24 aydan uzun	%18

En yaygın kredi kullanım türü olan vadesiz limitli kredi hesabı (overdraft) kullanımında işletmelerin büyük bir bölümü geçtiğimiz dönemde limit artırım talebiyle başvurmuştur (**yüzde 53**). Gelecek dönemde bu yöndeki talepleri sorulduğunda ise işletmelerin sadece %21 ile ilgili yüzde 21'inin limit artırım planladığını görülmüştür.

Vadesiz Limitli Kredi Talep	Ocak 6 Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Limit Artırımı	%53	%21
Değişiklik Yok	%42	%64
Limit Azaltma	%5	%15

2f. Kar İhtisaz Çek-Senet Kullanımı: Ekonomideki daralma ve olumsuzluğu gösteren bir diğer göstergesi de piyasada kar ihtisaz çek ve senetlerle ilgili oranlardır. Bu konuyla ilgili soruların sonucunda kar ihtisaz işletmelerin **yüzde 54**'ünün bir önceki döneme göre ellerine geçen kar ihtisaz çek ve senet oranında artmış olduğunu tespit edilmiştir. Bu oranda bir önceki döneme göre azalma olduğu ifade eden işletme oranı ise sadece **yüzde 5** düzeyinde olmuştur. Geçtiğimiz dönemdeyse kar ihtisaz çek ve senet miktarında artış olduğu ifade eden işletme oranı **yüzde 67**, bir önceki döneme göre azalma olduğu ifade eden işletme oranıysa sadece **yüzde 2** idi.

Kar İhtisaz Çek ve Senet Sayısı	Ekim-Aralık 2008	Ocak 6 Mart 2009
Artış	%67	%53
Değişmedi	%31	%37
Azaldı	%2	%10

3. ST HDAM

Ankette yer alan üçüncü bölüm ise istihdamla ilgili sorulardan oluşmaktadır. Hem işletmelerin yarattıkları, istihdam, hem de ilgili dönemdeki işletmelerin çalınanları, karmalar yanında, işletmelere çalıştıranların, onlara ödedikleri ücret de işletmelerine yönelik sorular da sorulmuştur. Farklı soruların bileşiminden oluşan genel istihdam skoru Ekim-Aralık 2008 döneminde **1.58** olarak (azalma eğiliminde) ölçülen göstergede Ocak-Mart 2009 döneminde **1.96** olarak ölçülmüştür. Ölçülen değerin 2'ye yakın olması, istihdamda görülen azalma eğiliminin durduğunu ve bir sonraki dönemdeki istihdam beklentisi de erinin **2.12** olması, istihdamda duraklanma, devam edeceği beklentisini göstermektedir.

3a stihdam: işletmelere istihdam ile ilgili olarak sorulan sorulardan bir tanesi de geçtiğimiz dönem içerisinde (Ocak-Mart 2009) iş yerinde çalışılanların sayısında işsizlik oranının değişimi olmuştur. Genel olarak işletmelerin çalıştıranların sayıları ile ilgili önemli bir değişimin bu dönemde görülmediği belirtilmiştir. Hatta takip eden dönem için (Nisan-Haziran 2009) istihdamın çok hızlı, daha da artması beklenmektedir. İstihdamın en çok azaldığı sektörler ise **inşaat** ve **sanayi** olarak tespit edilmiştir. İstihdamdaki değişimlerin sektörler arasında farklılık yanında küçük ölçekli ve büyük ölçekli işletmelerde de az da olsa farklılık gösterdiği görülmüştür. Örneğin işletmelerin çalınanları, karmaların büyük işletmelerde küçüklere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

3c. Çalışan Sayısı	Ekim-Aralık 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Arttı	%4	%11	%22
Değişmedi	%51	%52	%58
Azaldı	%45	%37	%20
Skor (Endeks)	1.61 (100)	1.75 (109)	2.02 (125)

3b. Ücretler: istihdam alanlarında sorgulanan bir diğer konu ise çalıştıranlara ödenen ortalama ücret seviyesi olmuştur. İşletmelerin çalıştıranların onlara ödedikleri ortalama ücretin Ocak-Mart 2009 döneminde çok hızlı düzeyde artması gösterdiği (2.17), bir sonraki dönem olan Nisan-Haziran 2009 döneminde ise bir miktar daha artması, öngörülmektedir (2.22).

3b. Ödenen Ortalama Ücretler	Ekim-Aralık 2008	Ocak-Mart 2009	Nisan-Haziran 2009
Arttı	%18	%17	%21
Değişmedi	%81	%82	%76
Azaldı	%1	%1	%3
Skor (endeks)	2.17 (100)	2.17 (100)	2.22 (102)

4. Makroekonomik Hedefler

Anketin son bölümünde yer alan sorular ekonominin geneline yönelik beklentileri ölçmeye yönelik olup, katılan işletme temsilcilerine döviz kurları, ve enflasyonla ilgili yıl sonu hedefleri sorulmaktadır. Elde edilen cevaplardan her gösterge ile ilgili ayrı ayrı, ortalamalar oluşturulmaktadır. Bu alanda ekonomide en fazla kullanılan üç döviz cinsi olan ABD Doları, Euro ve İngiliz Sterlinine ait yıl sonu kur tahmini yanında yıl sonu enflasyonu ölçmekte kullanılan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) enflasyon tahminleri de sorulmaktadır. Ayrıca her işletmeye faaliyette bulunduğu sektörün gelişimi ile ilgili beklentileri de sorulmaktadır. Bu tahminler, her dönemde yıl sonuna ait beklentileri ölçtüğünde, ilgili dönemdeki beklentilerin bir önceki döneme göre ne yönde değiştiğini de göstermektedir.

4a. Kur tahminleri: Nisan-Haziran 2009 döneminde işletme yöneticilerinin kur tahminlerinden ayrı ayrı, ortalama yöntemi ile elde edilen yıl sonu kur beklenti sonuçları, aşağıdaki tabloda verilmiştir. Aynı tabloda ayrıca bir önceki dönemde yıl sonu kur beklenti rakamları da görülmektedir. Tabloya göre Nisan-Haziran döneminde Amerikan Doları ve İngiliz Sterlini yıl sonu kur değerinde bir önceki döneme göre artmaya, beklenirken, Euro yıl sonu kurunda küçük miktarda da olsa bir düşüş beklentisi olduğu görülmektedir.

Yıl Sonu Kur Tahminleri	Ocak-Mart 2009 döneminde	Nisan-Haziran 2009 döneminde
Dolar Kuru	1.6798	1.7153
Euro Kuru	2.2602	2.2589
Sterlin Kuru	2.4407	2.4677

Makroekonomik beklentilerle ilgili sorulan bir diğer soru da yıl sonu Tüketici Fiyat Endeksi değeri yani 2009 enflasyon beklentisi olmuştur. Alınan cevaplardan ayrı ayrı, ortalama yoluyla türetilen 2009 yıl sonu TÜFE beklentisi Ocak-Mart döneminde **yüzde 14.1** Nisan-Haziran döneminde ise **yüzde 13.3** olmuştur.

Son olarak her işletme temsilcisine faaliyet gösterdikleri sektör koluna ait beklentileri sorularak, genel bir değerlendirme yapılmıştır. Burada kendi sektöründe bir hacim artışı, beklentisi olup olmadığı, yönündeki beklenti ölçülmeye çalışılmıştır. Sonuçlara bakıldığında, zaman ayrı ayrı olarak işletmelerin, ilgili sektöründeki hacminin düşüşünde yavaşlamayı beklediği görülmektedir.

Bulunduğunuz Sektördeki Hacim	Ocak-Mart 2008	Nisan-Haziran 2009
Artacak	%14	%40
Aynı kalacak	%27	%34
Azalacak	%59	%26
Skor (Endeks)	1.55 (100)	1.83 (118)